

ранному мові учебниками и учебными пособиями в отдельных украинских университетах. Определены качественные характеристики зарубежных учебников по иностранному языку, которым отдает предпочтение большинство преподавателей иностранных языков. Автор обосновывает принципы построения учебников и учебных пособий по иностранному языку, модель структурирования их содержания; указывает на недостатки содержания учебной литературы и его структурирования.

Ключевые слова: учебно-методическое обеспечение, иноязычная подготовка, будущие специалисты природоведческих специальностей, содержание учебников (пособий) по иностранному языку, структура учебников (пособий) по иностранному языку, модель структурирования содержания.

N. Mykytenko, Assoc. prof. (Lviv State University of Vital Activity Safety)

STUDYING MATERIALS FOR FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS MAJORING IN SCIENCES

The analysis of contents and structure of studying materials used in the process of foreign language training of students majoring in sciences has been done in the article. The results of the research dedicated to condition of provision of the process of foreign language studying with textbooks in some Ukrainian universities have been presented. Qualitative description of textbooks and manuals published abroad but preferred by the majority of foreign language teachers (lecturers) has been put in the spotlight. The author substantiates the principles of textbooks and manuals structuring, the model of their contents structuring, reveals the main drawbacks of studying materials contents and its structuring.

Key words: studying materials, foreign language training, students majoring in sciences, textbooks and manuals contents, textbooks and manuals structure, model of contents structuring.

УДК 378

О. М. Сацун (Львівський національний університет імені Івана Франка)

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОГО МЕТОДУ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті йдеться про застосування лінгвосоціокультурної методики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах (ВНЗ), яка поєднує мовні структури (граматику, лексику та ін.) із позамовними факторами (культурою, географією, історією, традиціями країни). Автор ілюструє використання цього методу у навчанні іноземної мови студентів ВНЗ, пропонує прийоми використання певних засобів для втілення лінгвосоціокультурного методу, зокрема використання сучасних технічних засобів, різноманітних видів роботи на заняттях та самостійної роботи студентів.

Ключові слова: лінгвосоціокультурний метод, міжкультурна комунікація, бікультурал, міжкультурна ворожнеча, лінгвокраїнознавчий аспект, соціокультурні компетенції

Нині розвиток освіти в Україні взагалі, а вищої освіти, зокрема зумовлені інтеграцією нашої держави до європейської спільноти, приєднанням вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації. Тому інтеграція освіти й культури спонукає до реформування сучасної вищої освіти. Отже викладання іноземної мови важко уявити таким, яке зводиться до викладання лише мовних навичок та теоретичних знань таких, як фонетика, морфологія, лексика та синтаксис. Сучасні тенденції свідчать про те, що невід'ємним компонентом вивчення мови є знання іншомовної культури та вивчення мовних ситуацій, набуття соціокультурних компетенцій [2, ст. 155].

Аналіз останніх публікацій та дослідження на цю тему: Останнім часом почала з'являтися досить велика кількість публікацій, пов'язаних із соціокультурним та лінгвосоціокультурними методами викладання. Особливу цінність на думку автора становить праця С.Г.

Термінасової “Мова та міжкультурна комунікація”, у якій автор розглядає проблеми співвідношення мови та культури, вплив мови на формування особистості, те, як відображається в мові та одночасно формується мовою менталітет нації та окремих індивідів. Інші сучасні дослідження також зосереджені на важливості впливу культури окремих країн та місцевості на міжкультурне спілкування та необхідність уникати міжкультурних непорозумінь під час спілкування іноземною мовою.

Одним із найбільш серйозних та всеохопних методів вивчення іноземної мови є лінгво-соціокультурний, що передбачає апеляцію до такого компонента, як соціальне та культурне середовище. Існує думка, що особистість – це продукт культури. Мова – також. Найбільш переконливо це підтверджують наші мовні помилки. Той хто вивчає мову може наприклад, використати граматично правильний вислів *The Queen and Her relatives*, але британцю буде важко зрозуміти, що той має на увазі *The Royal Family*. Такі курйози зустрічаються доволі часто. Наприклад, якщо для нашого співвітчизника, що поверхово володіє мовою, різниця між висловами *Don't you want to go?* та *Would you like to go?* не є відчутною, то для британця вона принципова, оскільки перше він сприймає як не дуже ввічливий тон. Звичне для нашого ділового спілкування *Які питання вас цікавлять?* Нерідко перекладають як *"What problems are you interested in?"*, не враховуючи, що англійською слово *"problems"* має стійкий негативний відтінок. Правильно питання буде звучати: *"What issues are you interested in?"*.

Більшість студентів допускаються таких помилок, списуючи їх на своє незнання країни. Проте на сучасному етапі, коли інтерес до окремих культур і націй постійно зростає, подібні помилки важко пробачити. Колись сліdkували за правильністю мовлення; зараз, окрім цього, прагнуть підвищувати його змістовність. Важливим є зміст інформації, тобто її комунікативний рівень, тому що в будь-якому випадку остаточна ціль спілкування – бути зрозумілим [2, 124].

Лінгво-соціокультурний метод включає два аспекти спілкування – мовний та міжкультурний. У зв'язку з цим наш лексикон поповнився новим словом – бікультурал – людина, що легко орієнтується в національних особливостях, історії, культурі, звичаях двох країн, цивілізацій, можна навіть сказати, світів.

Однак культура часто виступає не тільки засобом об'єднання та досягнення взаєморозуміння, ідентифікації, але і знаряддям роз'єднання людей. Наприклад, російською мовою іноземця спочатку називали *немец*, тобто “німий”, що не володіє мовою, потім іноземного гостя стали іменувати *чужоземець*, тобто “чужий серед своїх”. І, нарешті, коли національна свідомість дала змогу згладити це протиставлення “свої–чужі”, з'явився *іноземець* [9, 20].

Якщо вдуматися в значення українського слова *іноземний*, то зрозумілішим стає походження “конфлікту культур”. Його внутрішня форма абсолютно прозора: з інших країн. Рідна, не з інших країн, культура поєднує людей і одночасно відокремлює їх від інших, чужих культур. Інакше кажучи, рідна культура – це і щит, що охороняє національну своєрідність народу, і глухий тин, що відгороджує від інших народів і культур [2, 152].

Англійською наприклад, говорять “this country” – ніякого Motherland, Fatherland у них немає. Ці слова англійці вживають тільки, коли говорять про чужі країни, а про свою батьківщину вони говорять тільки “ця країна”. Українській мові властива велика емоційність, більш тепле ставлення до навколишнього світу, ніж у британців. Наприклад, російське слово “родина” українською – “батьківщина», “вітчизна», “рідний край». В американців своє, на відміну від британців, ставлення до Америки, своєї батьківщини. Вони називають Америку, використовуючи займенник “she”, що вживається тільки для осіб жіночої статі. Британці, наприклад, використовують цей займенник також стосовно корабля. Американці так говорять про свою країну: “America the Beautiful” – це особливий зворот, і це вказує на те, що американцям властиве більш відкрите вираження любові до своєї батьківщини. Тобто мова британців виявляє таке: вони не виражають відкрито ніяких почуттів стосовно своєї батьківщини [9, 22].

Сьогодні мова – “не тільки словниковий запас, але й спосіб самовираження людини”. Він служить для “комунікації і здатен виразити усю сукупність уявлень людини про світ”. На

заході мову розуміють як "систему спілкування", яка складається з певних фрагментів та набору правил, що використовуються з метою комунікації. Дуже важлива відмінність західного лінгвістичного мислення – розуміння мови не лише у зв'язку з окремою державою, а і з окремою частиною країни, районом та ін. При такому підході мова йде пліч-о-пліч з культурою частини країни, області, тобто з ідеями, звичаями певної групи людей, суспільства. Іноді під культурою розуміють саме суспільство, цивілізацію. Мова стає "ознакою приналежності її носіїв до певного соціуму" [6].

Тому надзвичайно важливо розуміти значення лінгвосоціокультурних знань у міжкультурній комунікації, відсутність яких часто призводить до непорозумінь. Деякі приклади наводить С.Г. Термінасова: "Культурний конфлікт відбувся у російських студентів, які навчались за американською програмою з викладачами із США. Коли американські викладачі помітили, що декілька студентів списують, вони поставили незадовільні оцінки цілому потоку, що означало і моральний удар, і великі матеріальні втрати для російський студентів. Американців обурили ті, хто давав списувати, і ті, хто не доповів про це негайно викладачеві. Ідеї "не пійманий – не злодій" та "донощику перший батіг" не мали жодного успіху. Всі хто склали цей екзамен були змушені складати його знову і знову платити гроші. Частина російських студентів, обурена цією ситуацією відмовилась продовжувати програму" [9, 22].

Надзвичайно цінним є також досвід македонських викладачів у навчанні англійської мови як засобу, що сприяє процесу глобалізації та міжкультурного спілкування. Деякі стилістичні та граматичні розбіжності можуть спричинити непорозуміння чи принаймні здивування з боку студентів, що вивчають англійську як іноземну. Таким є, наприклад, досить поширене вживання знаків запитань, які в англійській мові здебільшого використовуються у проханнях та пропозиціях:

• <i>Close the door, will you.</i>	<i>Така ли? (Правда?)</i>
• <i>Close the door, won't you.</i>	<i>Зарем не? (Так?)</i>
• <i>Close the door, could you.</i>	
• <i>Close the door, can't you.</i>	<i>Не? (Ні?)</i>
• <i>Close the door, why don't you.</i>	<i>Добро? (Добре?)</i>
• <i>Lovely day-trip, isn't it?</i>	

На початковому етапі вивчення такі вислови сприймалися македонськими студентами доволі неадекватно, оскільки їхньою рідною мовою таке використання сприймається як абсурдне повторення [3, 19].

Слід також згадати деякі засоби та прийоми, що можна використовувати для застосування лінгвосоціокультурного методу у викладанні англійської мови. Це, зокрема автентичні художні відеофільми, які насамперед емоційно впливають на студентів, відповідають їх інтересам, і тому є позитивним мотивом-стимулом у навчальному процесі. Відеофільми мають соціокультурну орієнтованість інформації, тематичну різноманітність змісту, стилістичну диференціацію мовного та мовленнєвого оформлення змісту, естетичну цінність.

Фрагменти художніх відеофільмів, які використовуються в комплексі, дають змогу поєднати процес вивчення лексики зі смисловою обробкою соціокультурної інформації.

Рівень знань іноземної мови студентом визначається не лише безпосереднім контактом з викладачем. Для того, щоб навчити іноземної мови як засобу спілкування, необхідно створювати обстановку реального спілкування, налагодити зв'язок з життям, активно використовувати іноземну мову в живих, природних ситуаціях [6].

Сутність лінгвосоціокультурної методики полягає у всебічному використанні на заняттях інтерактивних методів роботи, які передбачають широке застосування різних форм діалогу, спілкування в парах, динамічних групах, командах. Залучення студентів до опанування лінгвосоціокультурними знаннями та формування соціокультурної компетенції використання автентичних навчальних матеріалів: підручників, аудіо- та відеотекстів. Навчальні ситуації, які викладач пропонує студентам для розвитку навичок говоріння, повинні бути комуні-

кативно спрямовані, цікаві, неоднозначні для того, щоб стимулювати дискусію на занятті. Викладач має планувати навчальну діяльність студентів так, щоб створити умови для висловлювання думок, суджень, оціночних зауважень кожного з них [2, ст. 156].

У Львівському національному університеті імені Івана Франка на заняттях із студентами факультету міжнародних відносин використовуються елементи прямого методу викладання іноземної мови, за яким студенти спілкуються із викладачем та з іншими студентами, наприклад з теми “міжнародний етикет та правила поведінки за столом” не використовуючи перекладу, а за потреби, пояснення надається англійською мовою та ведеться відповідний діалог. При цьому студенти попередньо проводять самостійне дослідження та вивчають спеціальну лексику з теми, наприклад, лексику пов’язану із офіційними дипломатичними прийомами.

На окрему увагу заслуговує самостійна робота студентів у рамках лінгвосоціокультурної методики, яка передбачає самостійну роботу над спеціально відібраними текстами країнознавчого спрямування. При цьому студенти використовують лінгвокраїнознавчі словники та довідники. Формами роботи за такого підходу можуть бути наукові та політичні дискусії із задіянням іноземних спеціалістів або без них, реферування, презентації та обговорення іноземної літератури, читання окремих курсів іноземною мовою, участь студентів у міжнародних конференціях, навчання за обміном, практика, робота перекладачем, яка саме полягає в спілкуванні, контакті, здатності розуміти та передавати інформацію з урахуванням національних культурних особливостей. Необхідно розвивати позааудиторні форми спілкування: клуби, гуртки, відкриті лекції іноземною мовою, товариства за інтересами, де можуть збиратися студенти різних спеціальностей [1, 104].

Лінгвосоціокультурна методика навчання іноземної мови включає два аспекти спілкування – мовний і міжкультурний. Для студентів вищих навчальних закладів важливі не тільки сформовані навички читання, письма, перекладу (хоча це не виключається), як “лінгвосоціокультурна компетенція” – здатність “препарувати” мову під мікроскопом культури. Для того, щоб цей процес йшов правильно, необхідне, насамперед, занурення в живе спілкування, конкретні живі ситуації на основі ключової термінології. Але не завжди є можливість спілкуватися з викладачем – носієм мови, яка вивчається. нині для цього використовуються різноманітні навчальні засоби: аудіо- й відеокасети, комп’ютерні програми, художні фільми, а також досвід тих, хто побував у країнах мови, що вивчається. На шляху досягнення цієї мети найефективнішим є використання саме лінгвосоціокультурної методики [2, 154].

Мова тісно переплетена з культурними особливостями країни, отже, навчальні курси неодмінно повинні містити лінгвокраїнознавчий аспект. При цьому використовується англійський тлумачний словник, і весь комплекс прийомів, що допомагають створити англомовне середовище, у якому повинні “функціонувати” студенти: читати, спілкуватися, брати участь у рольових іграх, висловлювати свої думки, робити висновки. Це ті етапи в навчанні іноземної мови, на яких і використовується лінгвосоціокультурна методика. Саме ця методика створює умови для стійкого утримання інтересу студентів до вивчення іноземної мови [8, 148].

Розширення контактів і обміну між людьми з різними мовами та культурами завдяки розвитку інтеграційних і міграційних процесів, транспорту, нових інформаційних і комунікативних технологій потребує вивчення найбільш поширених мов міжнародного спілкування з метою взаєморозуміння, формування толерантності та взаємоповаги. Зовнішня і внутрішня політика України, її курс на поглиблену демократизацію всіх сфер життя і приєднання до європейської та світової спільноти ставлять нові цілі та завдання перед освітянами в галузі вивчення іноземних мов. Серед таких завдань – пошук нових технологій та методик, які давали б змогу навчити студентів іншомовного спілкування з опорою на соціокультурні матеріали [7, 57].

На сучасному етапі на рівні вищої школи навчання іноземної мови як засобу спілкування між спеціалістами розуміють не як чисто прикладне та вузькоспеціальне завдання навчання фізиків – фізичних текстів, геологів – геологічних і т. ін. Спеціаліст із вищою освітою — це ши-

роко освічена людина, що має фундаментальну підготовку. Отже, іноземна мова такого спеціаліста – і засіб виробництва, і частина культури, і засіб гуманізації освіти.

Не зважаючи на те, що на даний момент лінгвокраїнознавчий підхід до викладання іноземної мови зазнав масштабного розвитку, дослідження з цього питання, запровадження новітніх методів втілення такого підходу все ще потребують пильної уваги науковців та педагогів.

Список літератури:

1. *Christopher Brumfit. Communicative Methodology in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2008, 192 с.*
2. *Littlewood, William. T. Communicative Language Teaching. - Cambridge University Press, 2002. – 354 с.*
3. *Sofronija Miladinovski, Irina Petrovska. Teaching Intercultural Communication in the Global Language Classroom. – February, 2009. Інтернет ресурс/.*
4. *Горелова Л.М. Особливості навчання іноземної мови за лінгвосоціокультурною методикою. – Педагогічні науки, Випуск 11, 2003. – 157 с.*
5. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / За ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.*
6. *Курбатова Т.В. Криворізький технічний університет. Сучасні методи викладання іноземних мов. Інтернет ресурс/.*
7. *Самовар Л., Портер Р. Коммуникация между культурами. – М.: Просвещение, 1992. – 235 с.*
8. *Сафонова В.В. Изучение языков межкультурного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: Истоки, 1996. – С. 184.*
9. *Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000. – 264 с.*

О.М. Сащин (Львовский национальный университет им. И. Франка)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛИНГВОСОЦИОКУЛЬТУРНОГО МЕТОДА ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Статья рассматривает использование лингвосоциокультурной методики преподавания английского языка в ВУЗах, которая объединяет языковые структуры (грамматику, лексику и проч.) с внеязыковыми факторами (культурой, географией, историей, традициями страны). Автор иллюстрирует использование данного метода в обучении иностранному языку студентов, предлагает приемы использования некоторых средств для внедрения лингвосоциокультурного метода, в частности использование современных технических средств, разнообразных видов работы на занятиях, а также самостоятельной работы студентов.

Ключевые слова: лингвосоциокультурный метод, межкультурная коммуникация, бикультурал, межкультурная вражда, лингвострановедческий аспект, социокультурные компетенции.

О.М. Sashchyn (Ivan Franko National University of Lviv)

USING OF A LINGUOSOCIOCULTURAL METHOD IN TEACHING ENGLISH IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article deals with the issue of using of the linguosociocultural method of teaching English in the higher educational establishments (HEEs), which combines language structures (grammar, vocabulary etc.) with extralingual factors (culture, geography, history, traditions and customs of the country). The author illustrates the use of the given method in teaching students of HEEs, suggests certain techniques for the implementation of the linguosociocultural method, namely using modern technical means, various kinds of activities during practical lessons and the independent work of students.

Key words: linguosociocultural method, intercultural communication, bicultural, intercultural hostility, linguistic-cultural aspect, sociocultural competence.